

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

“Затверджую”:
завідувач кафедри СіГД
полковник служби ЦЗ.

Олена РЯБІНІНА

“ ” _____ 2019 р.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ТЕМА №4: “ КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ”

Навчальні питання:

1. Культура Стародавнього Сходу.
2. Головні риси античності як першого періоду європейської культури.
3. Характеристика культури та мистецтва Стародавньої Греції.
4. Особливості давньоримської цивілізації.

Час проведення: 4 години.

1. Культура Стародавнього Сходу.

У східній історії потреба в державі виникла раніше, ніж стали виявляти себе явні паростки зовнішніх проявів свободи та індивідуальності людини. Справа в тому, що вижити на Сході можна, лише практикуючи зрошуване землеробство і постійно створюючи громадські запаси зерна (на випадок неврожаю, стихійних лих). Все це вимагало величезної і планомірної витрати ресурсів, жорсткого адміністративного управління і об'єднання безлічі ізольованих сільськогосподарських громад в одне ціле. Так вже в III тисячолітті до нашої ери на території Єгипту, Межиріччя і Індії виникають перші східні держави. Цей тип держави народився не з потреб соціальної свободи, а з потреби жорсткого об'єднання, що було відповіддю на виклик конкретних природних умов. В основі стародавньої держави перебував ідеал абсолютної єдності, який заперечує прояв індивідуальності і свободи людини. В цьому і полягає духовна суть східної деспотії. Такий тип державності характерний для всіх країн Стародавнього Сходу – Єгипту, Індії, Шумеру, Китаю.

Східна деспотія управляється величезним бюрократичним апаратом, а її єдність втілена фігурою правителя, що мав абсолютну владу над життям і смертю своїх підданих. Якщо в західній історії держава залежить від суспільства і так чи інакше виражає інтереси групи вільних людей, то тут все інакше. Тут немає вільних людей - вільних воїнів і власників, а є тільки державні раби, селяни (часто знаходяться в ще більш жалюгідному становищі) і чиновники, які здійснюють адміністративне управління. В одному тільки стародавньому Шумері дослідники нараховують від півмільйона до мільйона державних рабів, які кожен день прямували на ведення громадських робіт, причому і робота і видаються пайки строго документувалися. Благополуччя людини визначається майже виключно його державним рангом. Тут немає суспільства – воно поглинене державою, а людина зведена до адміністративної функції. Тут раб може піднятися до міністра, але і міністр залишається безправним рабом государя і системи.

Верховний володар шанується не за свою особисту мужність або силу (як це було в європейському середньовіччі). Він виступає лише як вища функція держави, як втілення божественної «величності». Ця східна «величність» (на відміну від успадкованої гідності середньовічних королів) є якість, що приходить ззовні і втілюється в людині. Можливо було і розутілення. «Велич пішла», - говорили єгиптяни, коли їх фараон переставав (в силу різних обставин) виглядати в очах людей справжнім володарем. І тоді спадкоємцем «величності» ставав хтось інший. Іншого й бути не могло, адже гідність східного владика - це божественне достоїнство є втілення бога, і це означає не тільки абсолютну владу, а й можливість іншого втілення того ж самого божества. Зворотним боком божественного гідності східного владика є нехтування його індивідуальним буттям, якщо тільки воно намагається заявити про себе як про самостійну сутність. Ця роль східного владика стає більш зрозумілою, якщо ми згадаємо постать царя-жерця, який здійснює свою владу тільки в якості містичного посередника між божественною природою і людською громадою. Подібного роду функція в перетвореному вигляді збереглася і в культурі Стародавнього Сходу, де вірування ще не до кінця відокремилися від міфів, що народилися на зорі людської історії.

Вірування, домінуючі на ранніх етапах становлення східних культур, залишають дивне враження у дослідника, який прагне все розкласти по класифікаційних полицках. З одного боку, перед нами типові міфи, де боги уособлюють природу, незримо присутні на священних церемоніях, живуть в священних тварин (наприклад, шанування крокодила в Давньому Єгипті), а людина сподівається на владу магії. З другого боку, справжній міф висловлює повну злитість громади з природою і людини з громадою, що вже не повною мірою відповідає розглянутій історичній ситуації (в наявності не громада, а величезна держава, де ведеться плановане суспільне господарство, виконуються різноманітні владні функції і присутні інтереси різних кланів і угруповань). Перед нами – свого роду проміжна стадія між міфом і релігією,

або, якщо говорити точніше, міф, поставлений на службу деспотичній східній державі.

2. Головні риси античності як першого періоду європейської культури.

Антична культура Середземномор'я вважається найбільшим витвором людства. Обмежена простором (в основному узбережжі і острови Егейського та Іонічного морів) і часом (від II тисячоліття до н. е. до перших століть християнства) антична культура розсунула рамки історичного існування, по праву заявивши про себе загальнолюдської значимістю архітектури і скульптури, епічної поезії і драматургії, природничо-наукового і філософського знання. Знищена природними стихіями, пожежами, варварськими набігами, похована разом зі статуями скинених християнами язичеських богів, антична культура відкривала свої таємниці новій Європі поступово, століття за століттями. Міфи і перекази знаходили конкретну історичну форму в археологічних знахідках Г. Шлімана, який відкрив у другій половині XIX ст. Трою, Мікени, Тірінф, і А. Еванса на Криті на початку XX ст. І кожне нове відкриття змушувало нащадків схилити голови перед досягненнями порівняно невеликих за чисельністю, але дуже талановитих народів.

Прошли століття з часу аварії античної культури. Людство отримало в своє розпорядження нові факти і матеріали. Але про грецьку культуру продовжують сперечатися. Як «дитинство людства», часом сліпуче сонячне, іноді таємниче, жорстоке і загадкове, сприймається антична епоха, пам'ятники якої до сих пір роблять величезний художній вплив.

Європейська цивілізація дійсно сягає своїм корінням в період античності. Давнім грекам були знайомі досягнення культури народів Сходу. Але засвоївши досвід Єгипту і Вавилону, греки визначили власний шлях як в розвитку нових соціально-політичних відносин, філософських пошуків, так і в художньо-естетичному підході до світу. Антична Греція не була обтяжена азіатською традицією.

Греція на протязі багатьох століть не являла собою єдиного географічного простору. Чи не була єдності антична Греція і в соціально-політичному плані: вона існувала в рамках особливої державної системи – міст-полісів, найчастіше певних природними межами. Різниця між ними була істотною: у мовних діалектах, власних календарях і монетах, шанованих богів і шанованих героїв. Часом вони не тільки змагалися, а й воювали один з одним. Спарта і Афіни – два полюси цього протистояння.

Незважаючи на зазначені регіональні відмінності, антична культура дозволяє говорити про себе як про певну цілісність. Довгий час в основі такого зв'язку лежало усвідомлення спільності інтересів і необхідність об'єднання проти загального ворога, коли той претендував на землі греків. Але єдність визначалося не тільки цим. Які ж характерні риси античної культури?

Перш за все антична культура космологічна. Космос виступає її абсолют. Космос по-грецьки - це не тільки світ, Всесвіт, а й окраса, порядок, світове ціле, що протистоїть Хаосу впорядкованістю і красою. І якщо вся навколишня природа прекрасна, то вірність їй стає непорушним принципом грецького мистецтва. Уже в самому загальному підході до світу, природи, космосу античний грек стверджував естетичні категорії, тісно пов'язані між собою, що пронизують всю античну культуру і отримали особливий розвиток в мистецтві - краса, міра, гармонія.

Краса, прекрасне, згідно з Аристотелем, об'єктивно існує в реальному світі, в її основі лежать характеристики онтологічного порядку: співмірність, визначеність, обмеженість і єдність в різноманітті.

Міра розуміється як вихідний принцип існування чогось визначеного. Вона єдина і неподільна, вона – характеристика досконалості. «Прекрасне є належна міра у всьому», - вважає Демокрит. «Меру у всьому дотримуйся» - рекомендує Гесіод. «Нічого занадто!» - вчить напис на фронтоні в Дельфійському храмі Аполлона. Захід вводиться в античній Греції в

філософську, політичну, естетичну та етичну культуру, представляючи собою одну з основних її категорій.

3. Характеристика культури та мистецтва Стародавньої Греції.

У грецьких змаганнях бере свій початок діалектика – вміння вести бесіду, спростовуючи міркування і аргументи суперника, висуваючи і доводячи власні аргументи. У грецьких змаганнях обґрунтовувалося право існування різних філософських напрямків, що з'явилися джерелом культурного прогресу. Філософія - любов до мудрості - формувала метод, який міг використовуватися в різних сферах життя. Знання мали практичний сенс, вони створювали ґрунт для мистецтва-майстерності - «техне», але вони набували і значимість теорії, знання заради знання, знання заради істини.

Змагальний характер античної культури змушує звернути увагу ще на одну рису її - грецька культура святкова, зовні барвиста, видовищна. Зазвичай свята були пов'язані з регулярними ходами і змаганнями на честь богів – покровителів поліса. Раз на чотири роки відзначалося свято на честь богині міста Афіни – Великі Панафинеї. Обов'язково включалися в святкування факельні ходи, музичні і танцювальні уявлення, велика процесія з жертвними тваринами і новими шатами для статуї Афіни в Ерехтейон. Жертвопринесення і змагання увінчували свято. Переможець нагороджувався дарами Афіни (за переказами саме вона подарувала грекам оливкове дерево) – вінком зі священної оливи і чудовою амфорою з оливковою олією.

Широку популярність отримують і Діонісії - свято на честь бога Діоніса. Великі Діонісії святкувалися п'ять днів і включали яскраві ходи, що супроводжувалися культовими піснями, танцями і драматичними виставами.

Культура античної Греції, зазначена зазначеними вище характерними рисами, являє собою процес становлення і розвитку різних форм матеріальної і духовної діяльності. Але в усі часи найбільш повно висловлювала основні тенденції античності культура художня - мистецтво.

В античній Греції процвітали різні види мистецтва: архітектори створювали величні храми, художники вражали пропорційністю і красою малюнків на грецьких вазах. Трагедії Есхіла, Софокла, Евріпіда до теперішнього часу є зразком драматичного мистецтва. Гомеровские епоси служать хрестоматією епічної поезії. Вони так само безсмертні, як теореми Піфагора і фізичні розрахунки Архімеда.

Історія античного мистецтва включає в себе кілька етапів. В крито-мікенський або егейський період (III-II тис. до н. е.) досягає розквіту мистецтво майстрів Криту, зростає творча активність ахейських племен на Балканському півострові. Від XI до VIII ст. до н. е. триває період, званий умовно «гомерівським». Він характеризується знаменитим епосом, поширенням кераміки і дрібної пластики геометричного стилю. Архаїчна епоха, яка припадає на VII-VI ст. до н. е., була часом виникнення самостійних міст-держав на Балканському півострові і бурхливого розвитку мистецтва. Класичний період охоплює V і IV століття до н. е. В його межах розрізняють ранню класику (перша половина V ст. до н. е.), високу класику (третью чверть V ст. до н. е.) і пізню класику (IV ст. до н. е.). Останній період грецького мистецтва (III-I ст. до н. е.) – епоха еллінізму – характеризується широким поширенням культури еллінізму серед народів, що жили в басейні Середземного моря. Захід еллінізму пов'язаний з розвитком мистецтва античного Риму.

Передоднем античної культури є так звана егейська культура – архітектура, скульптура і розписи Криту, Мікен, Тиринфа. Знаменитий Кносський палац на Криті площею 16 тис. кв. м, своєю архітектурою передбачив головну ідею античності - при всій своїй величі, він не пригнічує людину, а виступає відповідним їй. Фрески палацу свідчать про те, що головний герой цього мистецтва – людина, її враження від навколишнього життя кладуться в основу зображення пейзажу і тварин. Знаючи лише п'ять фарб (чорну, білу, блакитну, жовту, червону), володіючи лише «кольоровим силуетом», живописці Криту зуміли створити яскраві емоційні картини.

Підґрунтям для нової, більш розвинутої форми культури стала грецька міфологія - «природа і самі суспільні форми, вже перероблені несвідомо-художнім чином народною фантазією». На рубежі VIII-VII століть до н. е. створюється «Теогонія» Гесіода, систематизує міфологічні розповіді стародавнього грека, що дає картину походження світу і визначає важливий момент у розвитку грецької художньої культури: бог, герой, міфологічні істоти отримують людське обличчя. Висловити це можна лише в образотворчій, а не абстрактно-знаковій формі. До цього часу обсяг художньої культури надзвичайно розширився. Розвивається дрібна пластика - теракотові, кістяні та бронзові статуєтки зображують тварин, сценки з побуту вояків, героїв, в деяких з них можна дізнатися олімпійських богів. Починає розвиватися монументальна скульптура, скульптори шукають можливості живого і вільного зображення людського тіла. Але вершиною культури є шедеври Гомера.

Витоки «Іліади» та «Одіссеї» Гомера в далекому часу героїв-ахейців, в мікенської культури. Гомер як би намагається передати слухачам бачення давно зниклого світу. Але поет зумів зазирнути в майбутнє. Епічні поеми Гомера являють собою свого роду кодекс моралі, що затвердилася в античній культурі на багато століть. Вищою цінністю для знатного воїна, героя «Іліади» та «Одіссеї», є посмертна слава, вічна пам'ять про доблесних подвиги. Пам'ять зберігає співак-аед, який і передає її нащадкам. І ці пісні, як і поеми Гомера в цілому, є носіями педагогічних принципів: якщо хочеш сам бути оспіваним, будь таким, як мудрі і доблесні герої Гомера. Таким чином, поеми Гомера стали і каноном поведінки, і джерелом знань, скарбницею мудрості. Від Гомера йдуть корені грецької та римської поезії, спадщиною його жила трагедія.

Але час гомерівських співаків минув. Відходить у минуле патріархальний побут дрібних поселень. Розвивається землеробство і торгівля, ростуть міста. Ускладнюється міфологічне осмислення елліном світу. У період архаїки (VII-VI ст. до н. е.) прославляються архітектори і

навіть дбайливі хлібороби. Розквітає поезія, звучує уявлення про справжнє життя до земних щоденних радощів у віршах Архілоха, дружніх бенкетів і мирських насолод у Анакреонта, любові і пережитих почуттів в ліриці Сапфо. Розвивається музика, види якої дали чудове поєднання поезії, ритмічного танцю, музичної форми. У період архаїки проявилися найважливіші тенденції, характерні для високорозвиненої художньої культури. У новий етап вступає грецька архітектура, що прославилася в століттях. Особливого поширення отримують храмові споруди: олімпійським богам, їх прекрасним статуям споруджуються величні й розкішні житла.

В світогляді греків на рубежі VI-V ст. до н.е. намітився перехід до якісно нового осмислення світу і нових форм його художнього вираження. Період класики фіксує важливу особливість духовної культури: еллінові ні властивий вузький професіоналізм. Прославлений філософ робив чудові відкриття в області математики і астрономії, відомий скульптор не тільки міг побудувати храм, а й розписати його, створити науковий трактат. І більшість з відомих греків, пам'ять про яких успадковували по-томки, були поетами.

148

Центром античної культури періоду класики стали Афіни. У них були зібрані блискучі досягнення суспільної мислі і художньої діяльності. Афінська держава заботилась про культурне життя своїх громадян, представляючи їм можливість брати участь в святкуваннях і відвідувати театр. Бідним ремісникам і торговцям виплачувалася допомога на відвідування театру. Спортивні змагання, що були довгий час привілеєм аристократів, стали ареною змагання для всіх. Гімнасіон з залами і лазнями, палестри для тренувань молоді зробили фізичне виховання правом будь-якого афінського громадянина. Метою його було всебічне виховання особистості.

Афіни V століття вражають розмахом монументального будівництва. Менш ніж за два десятиліття були споруджені Парфенон,

Пропілеї, невеликий храм Афіни Переможниці. Создателем Парфенона Іктин і Калликрат вдалося досягти справжньої гармонії і досконалості. Акрополь, підносячись, панував над містом, і в період класики він став дорогим для громадян символом їх демократичного вільного держави. Зразком класического досконалості стала скульптура афінських майстрів. Загальнозвідомі фризи Парфенона створені декількома художниками під керівництвом великого Фідія. Ідеал людської особистості втілений Фидием в культових статуях Афіни Парфенон і Зевса Олімпійського. Сучасниками Фідія були Мирон - автор замечательной, всесвітньо відомої статуї «Дискобол» і автор вже упомінуваного «Канону» Поліклет. Всі вони зображували людей такіми, якими вони повинні бути, їх герої ідеальні.

Відомо, що епоха архаїки висловила себе в ліриці. У Афінах V ст. до н.е., що стали центром літературного, поетичного творчості, розцвіли трагедія і комедія. Трагедія (буквально, «пісня козлів») виникає з хорової пісні, виспівували сатирами, одягненими в козячі шкури і зображали постійних спутників бога вина Діоніса. Вона стала офіційною формою творчості, коли в Афінах був затверджений загальнодержавний празник Великих Діонісій.

Грецька трагедія точно так же, як гомерівський епос, виконувала разом з естетичними виховні функції. Автори трагедій прагнули не тільки зацікавити глядача, а й устрасити, потрясти його, показати на прикладі життя героїв дію божественних законів. У трагедії отримало найбільш повне вираження таке поняття грецької культури, як катарсис (katharsis - очищення), облагороджування людей, звільнення душі від «скверни» або хворобливих афектів.

Мистецтво еллінізму (приблизні хронологічні рамки періоду еллінізму - III століття до н. е. і останні десятиліття I століття до н. е.) характеризується виключно інтенсивним розвитком всіх художніх форм, пов'язаних як з грецькими, так і з «варварськими» принципами культури, з наукою і технікою, філософією і релігією. Кругозір еллінів розширився

значительно - це визначалося в чому військовими походами, торговими і науковими подорожами в далекі країни. Межі, замикавшіє кругозір грека - громадянина поліса, знімаються, формується незнайоме раніше «почуття світових просторів». І цей світ з виникаючими і розпадається буквально на очах величезними державами був позбавлений гармонії і мав справу не зрозумілими і знайомими олімпійськими богами, а примхливої і норовливої богинею долі Тюхе. Світ був новий, і його слід було пізнати, зрозуміти і висловити в художніх формах.

Бурхливо розвивається архітектура, багато в чому пов'язана з прагненням правителів прославити міць своїх держав в архітектурних пам'ятках і будівництві нових міст. Підносяться види мистецтва, пов'язані з прикрасою будинків - мозаїка, декоративна скульптура, розписна кераміка. В епоху еллінізму для скульптора не існувало жорстких естетичних норм, він показував і впалі груди старого рибалки, і беззубу стару. Скульптори, вперше показали людини те немовлям, то немічним дідом, хотіли передати чисто людські почуття і в обличчі і в фігурі.

4. Особливості давньоримської цивілізації.

Із згасанням елліністичних держав з кінця I ст. до н. е. провідне значення в античному світі набуває римське мистецтво. Ввібравши в себе багато досягнень культури і мистецтва Греції, воно втілило їх у художній практиці колосальної Римської держави. В античний антропоцентризм греків римляни внесли риси більш тверезого світорозуміння. Точність і історизм мислення, сувора проза – в основі їх художньої культури, далекої від піднесеної поезики міфотворчості греків.

Художня культура Риму відрізнялася великою різноманітністю і строкатістю форм, в ній були відображені риси, властиві мистецтву народів, підкорених Римом, що іноді були на більш високому ступені культурного розвитку. Римське мистецтво склалося на основі складного взаємопроникнення самотнього мистецтва місцевих італійських племен і

народів, в першу чергу могутніх етрусків, які познайомили римлян з мистецтвом містобудування, настінним монументальним живописом, скульптурним і мальовничим портретом, що відрізняється гострим сприйняттям природи і характеру. Але основним був все-таки вплив грецького мистецтва, хоча основні принципи художньої культури двох народів були в своїх витоках різні.

Прекрасне, «належна міра у всьому», було для грека і ідеалом і принципом культури. Греки, як уже зазначалося, визнавали могутність гармонії, пропорційності і краси. Римляни не визнавали іншої могутності, крім могутності сили. Вони створили велику і могутню державу, весь лад римського життя визначався цією великою міццю. Особисті таланти не висувалися і не культивувалися – соціальна установка була зовсім інша. Сила держави висловилася насамперед у будівництві.

У римському мистецтві періоду розквіту ведучу роль відіграла архітектура, пам'ятники якої навіть в руїнах підкоряють своєю міццю. Римляни поклали початок новій епохи світового зодчества, у якому основне місце належало спорудженням суспільним, розрахованим на величезні кількості людей. В усьому давньому світі архітектура не має собі рівної по висоті інженерного мистецтва, різноманіттю типів споруджень, багатству композиційних форм, масштабу будівництва. Римляни ввели інженерні спорудження (акведуки, мости, дороги, гавані, міцності) як архітектурні об'єкти в міський, сільський ансамбль і пейзаж. Вони переробили принципи грецької архітектури і перш за все ордерної системи. Не менше значення в розвитку римської культури мало мистецтво еллінізму з його архітектурою, що тяжіла до грандіозних масштабів і міських центрів.

Велич і гармонія, що становлять основи грецького мистецтва, в Римі поступилися місцем тенденціям возвеличити влада імператорів, військову міць імперії. Звідси масштабні перебільшення, зовнішні ефекти, помилковий пафос величезних споруд, і поруч – халупи бідняків, тісні криві вулички.

В області монументальної скульптури римляни залишилися далеко позаду греків і не створили пам'яток таких значних, як грецькі. Але вони збагатили пластику розкриттям нових сторін життя, розробили побутовий та історичний рельєф, який склав найважливішу частину архітектурного декору.

Кращим в спадщині римської скульптури був портрет. Як самостійний вид творчості він простежувався з початку I століття до н. е. Римляни з'явилися авторами нового розуміння цього жанра.

В кінці I століття до н. е. Римська держава з аристократичної республіки перетворилася в імперію. Так званий «римський світ» – час затишся класової боротьби в період правління Августа (27 р. до н.е. – 24 р. н.е.) – стимулював високий розквіт мистецтва. Античні історики характеризують цей період як «золоте століття» Римської держави. З ним пов'язані імена архітектора Вітрувія, історика Тита Лівія, поетів Вергілія, Овідія, Горация.

Кінець I і початок II ст. н. е. – це час створення грандіозних архітектурних комплексів, споруджень великого просторового розмаху. Поруч із древнім республіканським Форумом були зведені призначені для урочистих церемоній форуми імператорів. Будувалися багатоповерхові будинки - вони визначили вигляд Риму й інших міст імперії. Втіленням могутності й історичної значущості імператорського Риму були тріумфальні спорудження, що прославляють військові перемоги.

Гігантська видовищна споруда Стародавнього Риму – Колізей, місце грандіозних видовищ і гладіаторських боїв. Будівничі повинні були зручно розмістити в його величезній кам'яній чаші 50 тис. глядачів. Потужні стіни Колізею розділені на чотири яруси суцільними аркадами, у нижньому поверсі вони служили для входу і виходу. За грандіозністю задуму просторового рішення з Колізеєм суперничає храм Пантеон. Побудований Аполлодором, він представляє класичний образ центрально-купольного будинку, найбільшого і зробленого в античності. Надалі найбільші зодчі прагнули

перевершити Пантеон в масштабах і досконалості втілення. Античне почуття міри залишилося недосяжним.

Художні ідеали римського мистецтва III-IV ст. н. е. відображали складний характер епохи: розпад давньоантичного укладу життя і світорозуміння супроводжувався новими шуканнями в мистецтві. Грандіозні масштаби деяких пам'яток в Римі та в його провінціях нагадують архітектуру Древнього Сходу.

В епоху імперій отримали подальший розвиток рельєф і кругла пластика. На Марсовому полі був зведений монументальний мармуровий Вівтар світу (13-19 рр. н. е.) З нагоди перемоги Августа в Іспанії і Галії. Верхня частина вівтаря завершується рельєфом, що зображує урочиста хода до вівтаря Августа, його сім'ї і римських патрицій, наділених точними портретними характеристиками. Майстерність виконання, вільний малюнок свідчать про грецький вплив.

Провідне місце в римській скульптурі як і раніше займав портрет. Його новий напрямок виникло під впливом грецького мистецтва і отримало назву «серпневий класицизм». У століття Августа різко змінився характер образу – у ньому відбився ідеал суворої класичної краси, це тип нової людини, якого не знав республіканський Рим. З'явилися парадні портрети, сповнені стриманості і величі.

Пізніше створюються твори життєві і переконливі, і портрет досягає однієї з вершин свого розвитку. Прагнення до індивідуалізації образу часом доходило в своїй виразності до гротеску. На портреті у Нерона - низький лоб, важкий підозрілий погляд з-під припухлих повік і зловісна посмішка чуттєвого рота.

У пору кризи античного світогляду (II ст. н. е.) у портреті фіксується індивідуалізм і натхненність, і разом з тим витонченість і втома, що характеризують період занепаду. Найтонша світлотінь і блискуче полірування поверхні змушували світитися мармур зсередини, знищували різкість ліній контуру; мальовничі маси волосся відтіняли своєю матовою

фактурою прозорість рис. Такий портрет «Сиріянки», облагороджений найтоншими переживаннями. У зміненому від освітлення виразі обличчя протяглась ледь помітна іронічна посмішка. При зміні кута зору посмішка зникає і створюється враження смутку і втоми.

Контрольні запитання

1. Які характерні риси культури Давнього Сходу?
2. У чому полягають спільні риси культури античності?
3. Які етапи пройшла культура Давньої Греції?
4. У чому полягає специфіка римської культури?

Література

1. Історія світової культури / за ред. Л.Т. Левчук, В.І. Панченко та ін. – К., 2000.
2. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія. – Х., 2003.
3. Подольська Є.А. та ін. Кредитно-модульний курс культурології. – К., 2006.
4. Культурологія. Методичні рекомендації / О.В. Рябініна, М.В. Болотських, С.А. Каріков. – Х., 2008.
5. Радугин А.А. Культурологія. – М., 2003.